

PROGRAM EIS WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ
POLSKA-BIAŁORUŚ-UKRAINA 2014-2020

PROJEKT 27.04.2015

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE	4
2.	OPIS OBSZARU PROGRAMU.....	5
3.	STRATEGIA PROGRAMU	9
3.1	OPIS STRATEGII PROGRAMU	9
3.1.1	PROMOCJA KULTURY LOKALNEJ I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA HISTORYCZNEGO (CT3).....	10
3.1.2	POPRAWA DOSTĘPNOŚCI REGIONÓW, ROZWÓJ TRWAŁEGO I ODPORNEGO NA KLIMAT TRANSPORTU ORAZ SIECI I SYSTEMÓW KOMUNIKACYJNYCH (CT7)	11
3.1.3	WSPÓLNE WYZWANIA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY (CT8).....	12
3.1.4	PROMOCJA ZARZĄDZANIA GRANICAMI ORAZ ZARZĄDZANIE BEZPIECZEŃSTWEM, MOBILNOŚCIĄ I MIGRACJAMI (CT10).....	13
3.1.5	DUŻE PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE.....	14
3.1.6	WSKAŹNIKI PROGRAMU	15
3.2	UZASADNIENIE STRATEGII PROGRAMU.....	17
3.2.1	ANALIZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA I ŚRODOWISKOWA	17
3.2.2	SWOT ANALIZA.....	23
3.2.3	DOŚWIADCZENIA POPRZEDNICH OKRESÓW	24
3.2.4	SPÓJNOŚĆ Z INNYMI PROGRAMAMI, STRATEGIAMI I POLITYKAMI	25
3.3	ZAGROŻENIA	30
3.4	UWZGLĘDNIENIE KWESTII PRZEKROJOWYCH.....	31

WYKAZ SKRÓTÓW

IA	Institucja Audytowa
FA	Formularz aplikacyjny
BO	Branch Office (Oddział)
KPK	Kontrolny Punkt Kontaktowy
CBC	Cross-Border Cooperation (Współpraca Transgraniczna)
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
KE	Komisja Europejska
EIS	Europejski Instrument Sąsiedztwa
UE	Unia Europejska
FAQ	Frequently Asked Questions (Często Zadawane Pytania)
GA	Grupa Audytorów
IP	Institucja Pośrednicza
RW	Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 897/2014 z dnia 18 sierpnia 2014 r ustanawiające przepisy szczegółowe dotyczące wdrażania programów współpracy transgranicznej finansowanych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 232/2014 ustanawiającego Europejski Instrument Sąsiedztwa
WKM	Wspólny Komitet Monitorujący
IZ	Institucja Zarządzająca
PC	Państwo Członkowskie
IK	Institucja Krajowa
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
EBZNF	Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych
WPO	Wspólny Program Operacyjny
ZPSK	System Zarządzania i Kontroli Programu
ZP	Zasady Postępowania
SOOŚ	Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko
MSP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa

1. WPROWADZENIE

Program Współpracy Transgranicznej (PWT) Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 (Program) w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (EIS) kontynuuje i rozszerza współpracę na obszarze pogranicza trzech zaangażowanych państw, która dotychczas rozwijana była w ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG IIIA/Tacis CBC 2004-2006 (Program Sąsiedztwa) i EISP PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013.

Program został opracowany przez Wspólny Komitet Programujący (WKP) składający się z przedstawicieli władz centralnych i regionalnych trzech krajów. Proces programowania rozpoczął się w marcu 2013 r., kiedy odbyło się pierwsze spotkanie WKP. W sumie zorganizowano siedem spotkań Komitetu:

1. Warszawa, 6 marca 2013.
2. Lwów, 28-29 października 2013.
3. Warszawa, 25 kwietnia 2014.
4. Warszawa, 25 września 2014.
5. Warszawa, 5 listopada 2014.
6. Warszawa, 19-20 lutego 2015.
7. Warszawa, 22 kwietnia 2015.

W ramach swojej pracy WKP powołał trzy specjalne Tematyczne Grupy Robocze (TGR):

1. TGR ds. Dużych Projektów Infrastrukturalnych (DPI), która spotkała się 9 października 2014 w Warszawie.
2. TGR ds. Celów Strategicznych i Celów Tematycznych, która spotkała się 24 kwietnia 2014 w Warszawie.
3. TGR ds. Pomocy Technicznej (PT), która spotkała się 26 marca 2015 w Warszawie.

Na pierwszym spotkaniu WKP zatwierdził swój regulamin (zasady postępowania), plan indykacyjny i ramowy zakres prac. Pierwsza wersja analizy społeczno-gospodarczej dla nowego Programu została zaprezentowana podczas drugiego spotkania WKP. Wybór czterech Celów Tematycznych (CT), na których ma skoncentrować się Program był przedmiotem dyskusji podczas drugiego spotkania WKP i zatwierdzony podczas jego trzeciego posiedzenia. Na tym samym posiedzeniu został zatwierdzony również obszar Programu oraz mianowane Instytucja Zarządzająca i Instytucja Audytowa. Podczas czwartej sesji prac w ramach WKP przedstawiciele omówili podział każdego CT na priorytety. Następnie, podział budżetu Programu na cztery CT, a także sporządzenie listy DPI były kluczowymi tematami piątego posiedzenia WKP. Większość podstawowych decyzji w sprawie ram instytucjonalnych Programu została podjęta podczas szóstego spotkania WKP, wówczas przedstawiciele trzech państw zatwierdzili również listę wskaźników Programu i szczegóły realizacji tzw. projektów z małym budżetem. Projekt Wspólnego Programu Operacyjnego (WPO) dla konsultacji społecznych, które będą zorganizowane we wszystkich krajach objętych Programem wraz z projektem budżetu na Wsparcie Techniczne dla nowego Programu zostały zatwierdzone na siódmym posiedzeniu WKP.

Program został opracowany w oparciu o ramy prawne następujących dokumentów:

- Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 897/2014 z dnia 18 sierpnia 2014 r. ustanawiające przepisy szczegółowe dotyczące wdrażania programów współpracy transgranicznej finansowanych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 232/2014 ustanawiającego Europejski Instrument Sąsiedztwa;

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 232/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Europejski Instrument Sąsiedztwa (Rozporządzenie EIS);
- Dokument Programowy dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020);
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 236/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające wspólne zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów na rzecz finansowania działań zewnętrznych;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii.

Konsultacje społeczne w sprawie projektu Programu zostały zorganizowane we wszystkich krajach/regionach Programu. Projekt Programu został zamieszczony na stronach internetowych Instytucji Zarządzającej (IZ), a w regionach objętych Programem zorganizowano szereg spotkań konsultacyjnych. Program został zaprezentowany władzom lokalnym, partnerom społecznym i gospodarczym, organizacjom pozarządowym, instytucjom oświatowym i innym potencjalnym beneficjentom jak też narodowym instytucjom odpowiedzialnym za polityki sektorowe. Wyniki konsultacji społecznych zostały uwzględnione w końcowej wersji projektu Programu.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (SOOS) została opracowana w dialogu pomiędzy zewnętrznymi ekspertami ds. środowiska, IZ, WKP i społeczeństwem poprzez konsultacje społeczne i wydarzenia publiczne przeprowadzone we wszystkich krajach uczestniczących w Programie. Oprócz debat publicznych i konsultacji społecznych, projekty WPO i SOOS zostały opublikowane na stronie internetowej, co ułatwiło dostęp do projektów dokumentów dla całego obszaru Programu. Rekomendacje płynące z konsultacji społecznych a także uwag otrzymanych przez Internet zostały wzięte pod uwagę i uwzględnione w wersji ostatecznej WPO.

Oprócz opisanych wyżej ram prawnych oddzielne umowy finansowe będą podpisane między Białorusią i Ukrainą oraz Komisją Europejską po przyjęciu WPO. Umowy te określają podstawowe wspólne zasady dla realizacji Programu.

Głównym celem Programu jest wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy zgodnie z celami EIS określonymi w Rozporządzeniu EIS .

Niniejszy Program, podobnie jak jego dwie poprzednie edycje, skierowany jest do polskich, ukraińskich i białoruskich regionów przygranicznych i wszystkich instytucji o charakterze non-profit pochodzących z tych regionów.

2. OPIS OBSZARU PROGRAMU

Program skierowany jest do polskich, ukraińskich i białoruskich regionów przygranicznych. Będzie on realizowany na obszarze obejmującym jednostki NUTS3 po stronie polskiej (2008) oraz jednostki terytorialne na poziomie obwodów na Białorusi i Ukrainie.

Obszar Programu obejmuje główne regiony wsparcia i regiony przyległe:

- **w Polsce:**
 - podregiony główne: krośnieński i przemyski (w województwie podkarpackim), białostocki, łomżyński i suwalski (w województwie podlaskim), bialski i chełmsko-zamojski (w województwie lubelskim), ostrołęcko-siedlecki (w województwie mazowieckim);

- podregiony przyległe: rzeszowski i tarnobrzski (w województwie podkarpackim); puławski i lubelski (w województwie lubelskim);
- **na Białorusi:**
 - obwody główne: grodzieński i brzeski;
 - obwody przyległe: miński (łącznie z miastem Mińsk) oraz homelski;
- **na Ukrainie:**
 - obwody główne: lwowski, wołyński, zakarpacki;
 - obwody przyległe: rówieński, tarnopolski, iwanofrankowski.

Pomimo podziału obszaru na regiony główne i przyległe, instytucje pochodzące z obu tych części i ubiegające się o dofinansowanie z Programu będą traktowane jednakowo. Regiony główne i przyległe będą miały równe szanse ubiegania się o dofinansowanie ze środków Programu.

Finansowanie działań w projektach realizowanych częściowo poza obszarem Programu również będzie możliwe pod warunkiem, że:

- projekty te są niezbędne do osiągnięcia celów Programu i przynoszą korzyści dla jego obszaru;
- łączna kwota przydzielona w ramach Programu na działania poza jego obszarem nie przekroczy 20% wkładu Unii na poziomie Programu.

Powierzchnia całego obszaru objętego Programem wynosi 316,3 tys. km², w tym obszar części:

- polskiej 75,2 tys. km² (w tym 17,9 tys. km² w regionach przyległych);
- białoruskiej 138,5 tys. km² (w tym 80,6 tys. km² w regionach przyległych);
- ukraińskiej 102,5 tys. km² (w tym 47,8 tys. km² w regionach przyległych).

Długość granicy polsko-białoruskiej wynosi 418 km, polsko-ukraińskiej 535 km a białorusko-ukraińskiej w części objętej Programem 205 km. Wybrane regiony są spójne z definicją kwalifikowalności regionów wskazaną w *Dokumencie Programowym dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020)* oraz NUTS3 (2008). Poniższa mapa przedstawia obszar Programu.

Mapa 1. Obszar Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 (ciemnozielony – regiony główne; jasnozielony – regiony przyległe)

Obszar objęty Programem zamieszkuje 20,9 mln osób (2013/2014), w tym w polskiej części 6,2 mln osób, w białoruskiej 7,2 mln osób i w ukraińskiej części 7,5 mln osób.

Szczegółowe informacje na temat regionów Programu w odniesieniu do ich powierzchni, ludności i gęstości zaludnienia są podane w tabeli poniżej.

REGIONY POLSKIE	OBSZAR (km ²)	LICZBA MIESZKAŃCÓW	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA (osób/km ²)
Podregiony główne			
białostocki	5 132	510 785	99,53
łomżyński	8 818	407 497	46,21
suwalski	6 237	276 683	44,36
ostrołęcko-siedlecki	12 090	754 786	62,43
białski	5 977	307 475	51,44
chełmsko-zamojski	9 291	643 525	69,26

krośnieński	5 538	485 911	87,74
przemyski	4 292	396 312	92,34
razem	57 375	3 782 974	65,93
Podregiony przyległe			
rzeszowski	3 552	627 206	176,58
tarnobrzeski	4 464	619 865	138,86
puławski	5 633	491 459	87,25
lubelski	4 221	713 691	169,08
razem	17 870	2 452 221	137,23
łącznie			
	75 245	6 235 195	82,87
Długość granicy z Białorusią i Ukrainą - 953 km			
	z Białorusią - 418	z Ukrainą - 535	

Źródło: Rocznik Demograficzny 2014, GUS.

REGIONY BIAŁORUSKIE	OBSZAR (km ²)	LICZBA MIESZKAŃCÓW	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA (osób/km ²)
Obwody główne			
grodzieński	25 118	1 053 600	41,95
brzeski	32 791	1 390 500	42,40
razem	57 909	2 444 100	42,21
Obwody przyległe			
miński	39 900	1 407 200	35,27
Mińsk (miasto)	349	1 929 300	5530,62
homelski	40 400	1 424 200	35,25
razem	80 649	4 760 700	137,23
łącznie			
	138 558	7 204 800	82,87

Źródło: Национальный статистический комитет Республики Беларусь: Demographic situation in January-September 2014, <http://belstat.gov.by> (Accessed 1.10.2014).

REGIONY UKRAIŃSKIE	OBSZAR (km ²)	LICZBA MIESZKAŃCÓW	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA (osób/km ²)
Obwody główne			
wotyński	20 100	1 041 300	51,81
lwowski	21 833	2 538 100	116,25
zakarpacki	12 777	1 259 260	98,56
razem	54 710	4 838 660	88,44

obwody przyległe			
iwano-frankowski	13 928	1 382 658	99,27
rówieński	20 047	1 161 143	57,92
tarnopolski	13 823	1 070 792	77,46
razem	47 798	3 614 593	75,62
łącznie			
	102 508	8 453 253	82,46

Źródło: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 1.10.2014).

Table 1. Powierzchnia, liczba ludności i gęstość regionów kwalifikujących się w ramach Programu.

3. STRATEGIA PROGRAMU

3.1 OPIS STRATEGII PROGRAMU

Strategia Programu opisana poniżej została przyjęta w wyniku analizy społeczno-gospodarczej przeprowadzonej na zlecenie IZ (pkt. 3.2.1 poniżej), w której zidentyfikowane zostały wspólne priorytety krajowe i regionalne państw uczestniczących i ich regionów. Opiera się ona również na doświadczeniach z obecnego okresu programowania (pkt. 3.2.3 poniżej). Strategia Programu uwzględnia również opinie różnych zainteresowanych stron odnośnie wspólnych potrzeb i wyzwań na obszarze Programu. Ponadto, odzwierciedlone są w niej decyzje podjęte przez WKP koncentrujące uwagę Programu na obszarach tematycznych, w których kraje uczestniczące mogą rozwiązywać wspólne problemy i wykorzystywać wspólne zasoby.

Głównym celem Programu jest wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy. Strategia Programu odpowiada krajowym i regionalnym strategiom rozwoju społeczno-gospodarczego, które są realizowane poprzez Cele Strategiczne Programu. Dokument Programowy dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020) przewiduje trzy Cele Strategiczne dla działań w ramach współpracy transgranicznej:

- A. Promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego w regionach po obu stronach wspólnej granicy;
- B. Rozwiązywanie wspólnych wyzwań dotyczących środowiska, zdrowia publicznego i bezpieczeństwa;
- C. Promocja lepszych warunków i zasad zapewniających mobilność osób, towarów i kapitału.

Program przyczynia się do wszystkich wyżej wymienionych celów strategicznych oraz do zidentyfikowanych potrzeb regionalnych poprzez finansowanie realizacji niekomercyjnych projektów odnoszących się do następujących czterech CT i poświęconych im priorytetów:

1. Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego (CT3)
 - Priorytet 1.1 Promocja lokalnej kultury i historii
 - Priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego
2. Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych (CT7)
 - Priorytet 2.1 Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury
 - Priorytet 2.2 Rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych

3. Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony (CT8)
 - Priorytet 3.1 Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych
 - Priorytet 3.2 Podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem
4. Promocja zarządzania granicami oraz zarządzanie bezpieczeństwem, mobilnością i migracjami (CT10)
 - Priorytet 4.1 Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic
 - Priorytet 4.2 Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych

3.1.1 PROMOCJA KULTURY LOKALNEJ I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA HISTORYCZNEGO (CT3)

CT3 ma na celu ochronę i propagowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego regionów transgranicznych, wzmocnienie powiązań kulturowych i współpracy, poprawę wizerunku regionu i atrakcyjności oraz zwiększanie energii społeczności lokalnych. Istnienie dobrze utrzymanych obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego jest ściśle związane z rozwojem turystyki transgranicznej. Dlatego turystyka została zdefiniowana jako sektor o najwyższym potencjale aby stać się jednym z głównych sektorów generujących przychody i rosnącym źródłem zatrudnienia i inwestycji, w szczególności na obszarach wiejskich. W celu lepszego wykorzystania dziedzictwa regionalnego i zwiększenia liczby turystów zarówno przyjeżdżających jak i lokalnych, wymagana jest poprawa stanu różnorodnych miejsc o potencjale kulturalnym i naturalnym oraz dalszy rozwój infrastruktury turystycznej. Wsparcie w ramach dwóch Priorytetów CT3 będzie zatem skupiać się zarówno na rozwoju transgranicznych potencjałów kulturowych, historycznych i przyrodniczych jak i na rozwoju turystyki transgranicznej. Priorytety będą koncentrować się na poprawie stanu fizycznego "obiektów" kultury i dziedzictwa naturalnego, a także na działaniach "miękkich". Rozwój infrastruktury fizycznej powinien być wspierany poprzez wzmocnienie kontaktów i sieci między zainteresowanymi stronami w sektorach kultury i turystyki. Ponadto, atrakcyjność turystyki i wzrost w sektorze są silnie uzależnione od różnorodności i jakości usług turystycznych, wizerunku regionu i właściwego rozpowszechnienia sezonowej działalności turystycznej. W związku z powyższym działania mające na celu promocję i dywersyfikację produktów turystycznych będą również objęte tym CT.

Działania w CT3 obejmują również finansowanie projektów o małym budżecie (małe projekty). Minimalna jednorazowa wartość dotacji na rzecz takiego projektu nie może być mniejsza niż 20 000 EUR i nie może być wyższa niż 60 000 euro. Więcej szczegółów na temat realizacji małych projektów znajduje się w rozdziale poświęconym realizacji Programu.

Wsparcie w ramach CT3 przyczyni się do realizacji Celu Strategicznego A współpracy transgranicznej EIS "Promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego w regionach po obu stronach wspólnej granicy".

Priorytet 1. Promocja lokalnej kultury i historii

Indykatoryjne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy i wydarzenia dotyczące promocji i zachowania lokalnej kultury i historii;
- Wspólne projekty mające na celu wsparcie, promocję i zachowanie tradycyjnego rzemiosła, rękodzieła i umiejętności;
- Wspólne projekty promujące walory turystyczne;
- Wspólne projekty dotyczące przygotowania i realizacji inwestycji w infrastrukturę turystyczną i usługi zwiększające użytkowanie dziedzictwa kulturowego w turystyce (np. trasy rowerowe, ścieżki edukacyjne, itp.), włączając uzupełniającą infrastrukturę turystyczną, służącą

korzystaniu z dziedzictwa kulturowego (np. stojaki na rowery, oznakowanie, infrastruktura dla osób ze specjalnymi potrzebami, itp.);

- Wspólne tworzenie produktów turystycznych, z poszanowaniem konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Stymulowanie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego (wymiana dobrych praktyk, wspólne szkolenia i inne działania powiązane);
- Konserwacja, zachowanie i adaptacja lub rozwijanie dziedzictwa kulturowego do celów turystycznych oraz społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i innych celów społeczności lokalnych;
- Wspólne szkolenia i wymiany personelu mające na celu: poprawę umiejętności w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, rozwój wspólnych produktów i usług turystycznych, marketing zasobów dziedzictwa z obszaru programu i innych umiejętności powiązanych.

Priorytet 2. Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego

Indykatoryjne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy i wydarzenia dotyczące promocji i zachowania dziedzictwa naturalnego;
- Wspólne tworzenie produktów turystycznych odnoszących się do ochrony dziedzictwa naturalnego;
- Wspólny rozwój umiejętności i współpracy pomiędzy władzami lokalnymi i regionalnymi w zakresie zarządzania zasobami naturalnymi;
- Wspólny rozwój strategii transgranicznych służących zachowaniu i wykorzystywaniu miejsc i obszarów natury oraz krajobrazu;
- Stymulowanie współpracy pomiędzy instytucjami w dziedzinie ochrony dziedzictwa naturalnego (wymiana dobrych praktyk, wspólne szkolenia);
- Wspólne inwestycje w infrastrukturę środowiskową, w szczególności zarządzanie ściekami i wodą, w celu zachowania dziedzictwa naturalnego;
- Konserwacja, zachowanie i adaptacja lub rozwój dziedzictwa do celów turystycznych oraz społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i innych celów społeczności lokalnych;
- Wspólne szkolenia i wymiany personelu mające na celu poprawę umiejętności w zakresie zarządzania dziedzictwem naturalnym, rozwoju wspólnych produktów i usług turystycznych, marketingu zasobów dziedzictwa z obszaru programu i innych umiejętności powiązanych.
- Budowa, przebudowa lub modernizacja infrastruktury służąca zwiększeniu wykorzystania dziedzictwa naturalnego na rzecz turystyki (np. trasy rowerowe, szlaki terenowe), włączając uzupełniającą infrastrukturę turystyczną w celu ułatwienia korzystania z dziedzictwa naturalnego (np. stojaki rowerowe, oznakowanie, infrastruktura dla osób o potrzebach specjalnych itp.).

W ramach CT3 planowana jest również realizacja Dużych Projektów Infrastrukturalnych (DPI) związanych z modernizacją historycznych obiektów architektury (lista wszystkich DPI, które będą finansowane znajduje się w załączniku nr ...).

3.1.2 POPRAWA DOSTĘPNOŚCI REGIONÓW, ROZWÓJ TRWAŁEGO I ODPORNEGO NA KLIMAT TRANSPORTU ORAZ SIECI I SYSTEMÓW KOMUNIKACYJNYCH (CT7)

Region Programu charakteryzuje słabe skomunikowanie oraz niewystarczająca ilość sieci komunikacyjnych i systemów, co utrudnia kontakty transgraniczne i zakłóca ruch tranzytowy, a w konsekwencji obniża atrakcyjność regionu dla inwestorów. Pewne wsparcie zostało udzielone w celu złagodzenia tych braków już w poprzednim Programie EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013, jednak potrzeby w tym zakresie nadal pozostają znaczące. Dlatego CT7 przewiduje finansowanie działań związanych z poprawą dostępności transportowej, rozwojem transportu przyjaznego dla

środowiska, budową i modernizacją sieci łączności i systemów oraz poprawą infrastruktury informacyjnej i komunikacyjnej na obszarze objętym Programem.

Realizacja CT7 będzie uzupełnieniem działań przewidzianych w ramach CT3 poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej i informacyjnej w sektorze turystycznym i dostęp do obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Działania zaplanowane w ramach CT7 będą komplementarne również do tych realizowanych w ramach CT8 w zakresie dostępu do usług ochrony/bezpieczeństwa oraz usług zdrowotnych (np. skrócenie czasu reakcji służb bezpieczeństwa/ochrony/usług zdrowotnych).

Należy skoncentrować się na rozwoju dróg lokalnych oferujących istotne efekty transgraniczne i oddziaływanie. Równie ważna jest integracja różnych form transportu i przewoźników, aby przewozy pasażerskie i tranzyt towarów przez obszar Programu były szybsze i bardziej zorientowane na klienta. Wszystkie inicjatywy i wysiłki poprawiające dostępność transportową powinny być oparte na rozwiązaniach przyjaznych dla środowiska.

Stosunkowo oddalona i peryferyjnie zlokalizowana istotna część obszaru Programu utrudnia pełne wykorzystanie jego potencjału. Działania prowadzone w ramach CT mają usprawnić przepływ łączności i informacji między regionami, jednocześnie przyczyniając się do wzrostu gospodarczego i zwiększenia spójności społeczno-gospodarczej obszaru Programu. Wsparcie w ramach CT7 przyczyni się do Celu Strategicznego C współpracy transgranicznej EIS "Promocja lepszych warunków i zasad zapewniających mobilność osób, towarów i kapitału".

Priorytet 1. Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inwestycje w poprawę jakości i dostępności infrastruktury społecznej i gospodarczej, z koncentracją na transporcie, systemach logistycznych i bezpieczeństwie transportu;
- Wspólny rozwój systemów transportu multimodalnego;
- Wspólne rozwój i poprawa jakości istniejących połączeń komunikacyjnych;
- Wspólne przygotowanie studiów wykonalności systemów transportowych;
- Wspólne inicjatywy promocji zrównoważonego transportu pasażerskiego i ładunków;
- Wspólne projekty mające na celu poprawę mobilności osób i dóbr;
- Wspólne działania wspierające zrównoważony rozwój miast i regionów;
- Rozwój i poprawa przyjaznych dla środowiska niskoemisyjnych systemów transportu (włączając zmniejszanie poziomu hałasu).

Priorytet 2. Rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych

Indyktywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy rozwoju i poprawy jakości istniejącej infrastruktury ICT;
- Wspólne projekty przygotowania studiów wykonalności związanych z tworzeniem sieci szerokopasmowych;
- Wspólne tworzenie sieci szerokopasmowych.

W ramach CT7 planowana jest również realizacja DPI związanych z budownictwem/modernizacją infrastruktury transportowej mającej znaczenie transgraniczne (lista wszystkich DPI, które będą finansowane znajduje się w załączniku nr ...).

3.1.3 WSPÓLNE WYZWANIA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY (CT8)

Peryferyjne obszary przygraniczne charakteryzują się niską jakością życia mieszkańców w wielu aspektach, począwszy od trudnych warunków materialnych i gorszego dostępu do rynku pracy, poprzez niewystarczającą dostępność infrastruktury socjalnej aż do ograniczonego dostępu do służby zdrowia.

Realizacja CT8 służy poprawie jakości życia mieszkańców obszaru Programu poprzez ułatwienie dostępu do służby zdrowia, przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się chorób ponad granicami, a także rozwój usług społecznych i rynku pracy wraz z ograniczaniem bezrobocia. Wsparcie w ramach CT8 przyczyni się do strategicznego celu B współpracy transgranicznej EIS "Wspólne wyzwania w obszarze ochrony środowiska, zdrowia publicznego i bezpieczeństwa".

Priorytet 1: Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych

Indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy na zwiększenie dostępu do opieki zdrowotnej;
- Wspólne działania mające na celu zapobieganie rozprzestrzenianiu się chorób ludzi, zwierząt i roślin przez granice;
- Wspólne inicjatywy w celu wsparcia rozwoju zdrowia publicznego;
- Wspólne inicjatywy wspierające rozwój usług społecznych;
- Wspólne projekty na stymulowanie współpracy między instytucjami w zakresie walki z bezrobociem.

Priorytet 2: Podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem

Indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy na rzecz poprawy bezpieczeństwa użytkowników sieci transportowej;
- Wspólne inicjatywy w zakresie działań przygotowawczych, w przypadku katastrof naturalnych i ochrony środowiska i sytuacji awaryjnych;
- Wspólne inicjatywy w zakresie zapobiegania katastrofom naturalnym i człowieka;
- Wspólne projekty w dziedzinie zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej;
- Wspólne działania w zakresie egzekwowania prawa, współpracy policyjnej i celnej (wymiana informacji wywiadowczych);
- Podnoszenie kwalifikacji pracowników podejmowania działań ratowniczych, jak i rozwijających zdolności do efektywnego udziału we wspólnej odpowiedzi na ponoszonych ryzyk;
- Rozwój wspólnego zapobiegania, monitorowania, odpowiedzi i systemów odzyskiwania po awarii.

W ramach CT8 planowana jest planowana jest również realizacja DPI (lista wszystkich DPI, które będą finansowane znajduje się w załączniku nr ...).

3.1.4 PROMOCJA ZARZĄDZANIA GRANICAMI ORAZ ZARZĄDZANIE BEZPIECZEŃSTWEM, MOBILNOŚCIĄ I MIGRACJAMI (CT10)

Realizacja tego celu powinna służyć polepszeniu efektywności infrastruktury i procedur granicznych, jak również poprawie bezpieczeństwa granic. Zwiększona przepustowość na przejściach granicznych a także poprawa stanu ich bezpieczeństwa jest warunkiem do osiągnięcia pozostałych celów Programu.

Usunięcie przeszkód administracyjnych, instytucjonalnych i infrastrukturalnych w przepływie towarów, usług i osób przez granice jest warunkiem pełnego wykorzystania i poszerzenia potencjału społeczno-gospodarczego obszaru objętego Programem. W ramach CT10 będą wspierane działania dążące do przejrzystości i efektywności procedur celnych i odprawy granicznej. Celem tych działań jest przyspieszenie procedur i ich spodziewanym efektem – szybsze i bezpieczniejsze przekraczanie przejść granicznych.

Działania związane z zapobieganiem i zwalczaniem nielegalnej migracji i przemytu, walką z przestępczością zorganizowaną, przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się chorób ludzi, zwierząt i roślin ponad granicami, a także przeciwdziałania i eliminacja nielegalnego handlu rzadkimi i zagrożonymi gatunkami będą finansowane w ramach CT10. Ponadto, działania poświęcone małemu ruchowi granicznemu, a także służbom granicznym będą wspierane w ramach celu. Wsparcie w ramach CT10 przyczyni się do Celu Strategicznego C współpracy transgranicznej EIS "Promowanie lepszych warunków i zasad dotyczących mobilności osób, towarów i kapitału".

Priorytet 1: Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic

Indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- wspólne inicjatywy służące adaptacji i rozbudowy istniejących przejść granicznych dla ruchu pieszego i rowerowego;
- wspólne inicjatywy w zakresie poprawy infrastruktury na przejściach granicznych;
- wspólne tworzenie spójnego systemu znaków identyfikacji wizualnej na przejściach granicznych;
- wspólne projekty dotyczące wyposażenia istniejących przejść granicznych umożliwiających usprawnienie ich funkcjonowania;
- wspólny rozwój i modernizacja infrastruktury wspierającej przejścia graniczne.

Priorytet 2: Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych

Indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- wspólne inicjatywy w celu stworzenia możliwości przyspieszenia odprawy podróżnych, którzy rzadko przekraczają granicę;
- wspólne inicjatywy dla ułatwienia procedur przekraczania granicy oraz szkolenia personelu granicznej i służb celnych;
- wspólne inicjatywy w celu zwiększenia przejrzystości i skuteczności procedur celnych i odprawy;
- wspólne inicjatywy w celu wsparcia zarządzania granicami w zakresie zapobiegania i zwalczania nielegalnej migracji i handlu, walki z przestępczością zorganizowaną.

W ramach CT10 planowana jest również realizacja DPI związanych z modernizacją infrastruktury przejść granicznych (lista wszystkich DPI, które będą finansowane znajduje się w załączniku **annex no. ...**).

3.1.5 DUŻE PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE

Zgodnie z art. 2 (p) RW Duże Projekty Infrastrukturalne (DPI) oznaczają *“projekty obejmujące wszystkie roboty, działania lub usługi, które mają spełniać niepodzielną funkcję o konkretnym charakterze i jasno określonych celach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, aby*

realizować inwestycje przynoszące skutki i korzyści o charakterze transgranicznym i w przypadku których część budżetu wynosząca co najmniej 2,5 mln EUR jest przeznaczona na nabywanie infrastruktury”.

W ramach Programu, DPI są wybierane wyłącznie w ramach procedury bezpośredniej i procedura ta ma zastosowanie tylko do DPI. Oznacza to, że takie projekty są przyznawane:

- organom posiadającym w danej dziedzinie monopol *de jure* albo *de facto*;
- na działania o cechach szczególnych wymagających określonego rodzaju podmiotu ze względu na jego kompetencje techniczne, wysoki poziom specjalizacji lub uprawnienia administracyjne.

Dla tych celów monopol *de jure* czy *de facto* oznacza to, że beneficjent (może również to być konsorcjum):

- zgodnie z obowiązującym prawem ma wyłączne kompetencje w danej dziedzinie działalności i/lub obszaru geograficznego, dla którego może być przeznaczona dotacja; lub
- na podstawie wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych jest jedyną organizacją funkcjonującą lub mogącą funkcjonować w sferze działalności i/lub obszaru geograficznego, do którego odnosi się dotacja.

DPI, które będą finansowane w ramach Programu zostały wybrane i zaakceptowane przez WKP. Zatwierdzona lista DPI znajduje się w załączniku nr... Żadne inne projekty nie mogą być wybrane w ramach procedury bezpośredniej.

Więcej szczegółów na temat wdrożenia DPI znajduje się w rozdziale poświęconym realizacji Programu.

3.1.6 WSKAŹNIKI PROGRAMU

Realizacja Programu będzie mierzona za pomocą obiektywnie weryfikowalnych wskaźników. Z uwzględnieniem przepisów RW EIS Program obejmuje w szczególności:

- ✓ Oczekiwane rezultaty dla każdego priorytetu oraz odpowiadające im **wskaźniki rezultatu** o wartości początkowej i wartości docelowej;
- ✓ **Wskaźniki produktu** dla każdego priorytetu, w tym wartości docelowe ujęte ilościowo, które mogą się przyczynić do rezultatów.

Niektóre wskaźniki produktu pochodzą z listy "**Wspólne wskaźniki produktu współpracy transgranicznej EIS**" opracowanej przez EEAS przy wsparciu projektu Interact EISP w celu zwiększenia odpowiedzialności i ułatwienia raportowania na poziomie całego Instrumentu.

CEL TEMATYCZNY	PRIORYTET	WSKAŹNIK PRODUKTU	WARTOŚĆ DOCELOWA	WSKAŹNIK REZULTATU	WARTOŚĆ POCZĄTKOWA / WARTOŚĆ DOCELOWA
CT 3 – Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego	Promocja kultury lokalnej i historii	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba udoskonalonych obiektów dziedzictwa kulturowego i historycznego będąca bezpośrednim wynikiem wsparcia Programu (EIS/CBC 7) • Liczba transgranicznych 	•	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby odwiedzających obiekty dziedzictwa historycznego i kulturowego 	•

		wydarzeń kulturalnych zorganizowanych przy wsparciu EIS (ENI/CBC 8)			
	Promocja i ochrona dziedzictwa naturalnego	<ul style="list-style-type: none"> Liczba transgranicznych wydarzeń zorganizowanych przy wsparciu Programu Liczba wypromowanych i/lub dodatkowo chronionych obiektów przyrodniczych jako bezpośredni wynik wsparcia Programu 	•	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost liczby odwiedzających obiekty dziedzictwa naturalnego 	•
CT 7 – Poprawa dostępności regionów, rozwój trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych	Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury	<ul style="list-style-type: none"> Całkowita długość nowo wybudowanych dróg (ENI/CBC 26) Całkowita długość odbudowanych lub zmodernizowanych dróg (ENI/CBC 27) Liczba powiatów (PL/raionów (BY/UA) korzystających dzięki zmodernizowanym/nowo powstałym usługom transportowym i infrastrukturze transportowej 	•	<ul style="list-style-type: none"> Skrócenie czasu przejazdu w regionach 	•
	Rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> Ilość partnerstw ustanowionych celem rozwoju infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych 	•	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost wykorzystania nowoczesnych technologii 	•
CT 8 – Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony	Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych	<ul style="list-style-type: none"> Ludność korzystająca z ułatwionego dostępu do służby zdrowia w bezpośrednim wyniku wsparcia (ENI/CBC 30) Ludność korzystająca z nowo powstałych lub usprawnionych usług socjalnych 	•	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa dostępności do opieki zdrowotnej i usług społecznych 	•
	Podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem	<ul style="list-style-type: none"> Ludność korzystająca ze środków ochrony przeciwpożarowej w bezpośrednim wyniku wsparcia Liczba instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, które podjęły współpracę ponad granicami 	•	<ul style="list-style-type: none"> Skrócenie czasu oczekiwania na reakcję służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i ochronę 	•
CT 10 – Promocja zarządzania granicami oraz zarządzanie bezpieczeństwem, mobilnością i migracjami	Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic	<ul style="list-style-type: none"> Liczba punktów przejść granicznych ze zwiększoną przepustowością (ENI/CBC 35) 	•	<ul style="list-style-type: none"> Przyspieszenie odpraw granicznych pasażerów i samochodów 	•
	Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększona przepustowość osób na lądowych punktach przejść granicznych (ENI/CBC 38) 	•	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost efektywności odpraw granicznych 	•

3.2 UZASADNIENIE STRATEGII PROGRAMU

Celem analizy jest diagnoza obecnego stanu kapitału gospodarczego, społecznego i przyrodniczego w regionach przygranicznych. Podstawowym źródłem wykorzystanych danych były krajowe urzędy statystyczne.

3.2.1 ANALIZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA I ŚRODOWISKOWA¹

Ludność i struktura osadnicza

Obszar wsparcia Programu Polska-Białoruś-Ukraina należy (poza częścią białoruską) do stosunkowo gęsto zaludnionych regionów i jest zamieszany przez 12,4 miliona osób. W 2013 r. w polskiej części mieszkało 3 mln 783 tys. osób (34,2%), w białoruskiej 2 mln 444 tys. osób (22,1%), a w ukraińskiej 4 mln 839 tys. (43,7%), co daje gęstość zaludnienia na poziomie 65,9 osób/km² w części polskiej, 42,2 osób/km² w części białoruskiej i 88,4 osób/km² w części ukraińskiej.

Główne miasta po polskiej stronie w regionach głównych obszaru to: Białystok (295 tys.), Suwałki (69 tys.), Łomża (63 tys.), Ostrołęka (54 tys.), Siedlce (77 tys.), Biała Podlaska (58 tys.), Chełm (65 tys.), Zamość (65 tys.), Przemyśl (63 tys.) i Krosno (47 tys.). Ogółem te najważniejsze ośrodki miejskie koncentrują 22,6% ludności regionu przygranicznego. W części ukraińskiej kluczową rolę w sieci osadniczej odgrywają Lwów (757 tys.), a w mniejszym stopniu Łuck (213 tys.) i Użgorod (116 tys.). Wśród mniejszych miast najważniejsze są: Mukaczewo (82 tys.), Drohobycz (80 tys.), Czerwonogród (70 tys.) i Stryj (62 tys.). Po stronie białoruskiej głównymi ośrodkami miejskimi są Brześć (311 tys.) i Grodno (314 tys.), pozostałe miasta odgrywają znacznie mniejszą rolę z wyjątkiem Baranowicz (168 tys.), Pińska (130 tys.) i Lidy (98 tys.). Należy podkreślić, że w obszarze wsparcia znacząca część ludności wciąż mieszka na obszarach wiejskich, a wskaźnik urbanizacji jest znacznie niższy niż w krajach Europy Zachodniej.

Kapitał gospodarczy

Obszar Programu jest mocno zróżnicowany pod względem poziomu zamożności wyrażonym dochodem regionalnym per capita, który w 2012 roku wynosił około 9265 EUR w polskiej części, 3294 EUR w części białoruskiej i 1921 EUR w części ukraińskiej. Co wynikało przede wszystkim z dużych różnic pod tym względem między krajami. Jednocześnie we wszystkich trzech państwach przygraniczne obszary należały do regionów najslabiej rozwiniętych gospodarczo osiągając w 2012 roku poziom 68,67% średniej krajowej w przypadku części polskiej (z wyjątkiem województwa mazowieckiego, które jest najbardziej rozwiniętym w Polsce i w którym dochód na jednego mieszkańca regionu wynosi 165% średniej krajowej), 67,06% w przypadku części białoruskiej i 63,25% w części ukraińskiej. Należy jednocześnie zauważyć, że sytuacja regionów przygranicznych była pod tym względem w latach 2010-2012 raczej stabilna, tzn., że tempo ich wzrostu nie odbiegało znacząco od tempa ogólnokrajowego, wskaźników narodowych. Dodatkowo, faktyczne dane statystyczne dla ukraińskich regionów w chwili opracowywania programu (2014-2015) mogą być znacznie gorsze z powodu kryzysu gospodarczego i politycznego na Ukrainie, który rozpoczął się w 2014 roku i wpływ którego jest mocno odczuwalny w ukraińskiej części obszaru kwalifikowalnego.

Niski poziom rozwoju wynikał przede wszystkim z niekorzystnej struktury gospodarczej wyrażającej się dużym udziałem w wartości dodanej brutto tradycyjnych, pracochłonnych sektorów. Przejawiało się to wysokim udziałem rolnictwa w wartości dodanej brutto wynoszącej od 8,2% po

¹ Źródła informacji dla analizy: <http://ukrstat.org/>, <http://www.belstat.gov.by>, <http://stat.gov.pl/>. Kwoty określone w walucie krajowej zostały przeliczone na EUR przy użyciu kursu wymiany walut właściwego banku krajowego na początku przyszłego roku – 1 stycznia.

stronie polskiej do 14,9% po stronie białoruskiej w stosunku do średniej dla UE około 2,0%. Główną różnicą pomiędzy poszczególnymi częściami obszaru wsparcia było znaczne uprzemysłowienie części białoruskiej wyrażające się 45% udziałem przemysłu i budownictwa w tworzeniu dochodu regionalnego, podczas gdy w Polsce i na Ukrainie było to odpowiednio około 28% i 21%, czyli o około 5 pp i 8 pp mniej niż średnio w kraju. Zmiany strukturalne pod tym względem były stosunkowo powolne. W polskiej części obszaru wsparcia przejawiały się one spadkiem znaczenia rolnictwa i wzrostem udziału przemysłu, podczas gdy w części ukraińskiej dość szybko malało znaczenie rolnictwa i przemysłu na rzecz wzrostu udziału sektora usługowego.

Wykorzystanie zasobów pracy w obszarze wsparcia było stosunkowo mało efektywne, co przejawiało się przerostem zatrudnienia w nisko produktywnym rolnictwie. Dotyczyło to zwłaszcza polskiej części obszaru wsparcia, w której odsetek pracujących w sektorze pierwotnym przekraczał 40%, podczas gdy na Ukrainie wynosił ponad 21%, a na Białorusi około 15%. Problemem było również stosunkowo wysokie bezrobocie zwłaszcza w polskiej części obszaru wsparcia wynoszące w 2012 r. od 11,7% w podregionie lubelskim do 17,4% w podregionie krośnieńskim. Ponadto bezrobocie po polskiej stronie od 2008 r. charakteryzowało się tendencją wzrostową. W ukraińskiej części stopa bezrobocia była znacznie niższa i wynosiła między 7,7% a 9,6% przy dość dużej stabilności w ostatnich latach (za wyjątkiem obwodu zakarpackiego, w którym nastąpił się dość wyraźny wzrost). Natomiast w świetle oficjalnych statystyk bezrobocie nie stanowiło problemu w białoruskiej części obszaru wsparcia nie przekraczając 1% zdolnych do pracy.

Obszar wsparcia nie był znaczącym ośrodkiem napływu kapitału zagranicznego. Należy jednocześnie zauważyć, że atrakcyjność państw uczestniczących w Programie dla kapitału zagranicznego była dość zróżnicowana, co przejawiało się napływem w latach 2008-2012 52 mld USD do Polski, podczas gdy Ukraina przyciągnęła 35 mld USD, a Białoruś 10 mld USD. Tym niemniej różnice w wartości zainwestowanego kapitału w przeliczeniu na mieszkańca nie były znaczące, wynosząc odpowiednio 1400 USD, 800 USD i 1100 USD. Udział polskiej części obszaru wsparcia w liczbie zarejestrowanych spółek z udziałem kapitału zagranicznego wynosił tylko 3,7%, ale w ostatnich latach zauważalnie wzrósł z poziomu 3,4% w 2009 r. Na 10000 mieszkańców wciąż przypada jednak tylko 5,3 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, podczas gdy średnio w kraju jest to 19,5. Białoruska część obszaru wsparcia również przyciągnęła tylko 2,8% bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2012 roku. W przypadku Ukrainy łącznie 4,41% wszystkich bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie w 2012 przyciągnęły ukraińskie regiony objęte Programem.

Turystyka nie stanowiła jak dotąd istotnej branży gospodarki obszaru wsparcia za wyjątkiem wybranych układów lokalnych. W ruchu turystycznym dominowali turyści krajowi, a znaczenie turystów zagranicznych było dość niewielkie. W przypadku polskiej części obszaru wsparcia stanowili oni 16% korzystających z noclegów. Ponadto w 2012 r. liczba turystów korzystających z noclegów na 100 mieszkańców w polskiej części wynosiła 33 osoby (przy ogólnej liczbie miejsc noclegowych wynoszącej około 60 tys.), podczas gdy średnio w kraju było to 55 osób. Na Ukrainie liczba turystów korzystających z noclegów była porównywalna w zależności od obwodu wahając się między 10 a 20 osób na 100 mieszkańców. Na Białorusi turystyka zagraniczna przyjmowała głównie formę wyjazdów zorganizowanych, ale jej skala była bardzo niewielka.

Potencjał do rozwoju endogenego obszaru wsparcia był dość zróżnicowany, co wynikało m.in. z różnego nasycenia regionów przygranicznych małymi i średnimi przedsiębiorstwami, w tym prowadzonymi przez osoby fizyczne. W polskiej części obszaru wsparcia liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON wynosiła około 395 tys., co daje 77 podmioty na 1000 mieszkańców, podczas gdy na Ukrainie było to do 109 tys., czyli 23 podmioty na 1000 mieszkańców, a na Białorusi zaledwie 19 tys., zatem 8 podmiotów na 1000 mieszkańców. Stopień

innowacyjności gospodarki regionalnej w polskiej części obszaru wsparcia był zbliżony do poziomu krajowego, co przejawiało się m.in. podobnym odsetkiem pracujących w działalności badawczo-rozwojowej. Było to zasługą poprawy sytuacji pod tym względem w ostatnich kilku latach w woj. podkarpackim. Tym niemniej o ile w polskiej części obszaru wsparcia odsetek ten wynosił 0,5%, o tyle na Ukrainie było to 0,2%, a na Białorusi tylko 0,1%. Oznacza to, że w przypadku wschodnich sąsiadów regiony przygraniczne wyraźnie ustępowały pod tym względem krajowym obszarom rdzeniowym, w tym zwłaszcza stołecznym.

Infrastruktura transportowa ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszarów przygranicznych, m.in. w związku z koniecznością obsługi granicznego ruchu tranzytowego. Przez obszar wsparcia przebiegają ważne transeuropejskie korytarze transportowe: nr 2 Berlin-Moskwa (droga E30 i szlak kolejowy E20); nr 3 Drezno-Kijów (droga E40 i szlak kolejowy E30), a także droga nr 17 Warszawa-Lwów; droga nr 12 Lublin-Kijów, droga nr 19 Białystok-Grodno, szlaki kolejowe Warszawa-Kijów i Warszawa-Lwów a także linia kolejowa nr LHS 65 (szeroki rozstaw torów). Należy zauważyć, że w ostatnich latach w ramach tych korytarzy realizowany był szereg inwestycji mających na celu podniesienie ich jakości i przepustowości. Jednocześnie należy zauważyć, że obszar wsparcia charakteryzuje się dość wysoką gęstością sieci drogowej, przy czym jest ona dość silnie zróżnicowana. Gęstość sieci w polskiej części regionu wsparcia jest prawie dwukrotnie wyższa niż w części białoruskiej i ukraińskiej. Jednocześnie trzeba podkreślić, że część istniejącej infrastruktury drogowej jest wciąż bardzo zaniedbana, co dotyczy zwłaszcza ukraińskiej części obszaru wsparcia. Podobna sytuacja dotyczy sieci kolejowej, która dodatkowo wyraźnie przegrywa konkurencję z transportem samochodowym z uwagi na długie czasy przejazdu i niską jakość infrastruktury towarzyszącej.

Na granicy polsko-ukraińskiej istniało 14 przejść granicznych obsługujących regularny ruch pasażerski, w tym sześć kolejowych przejść granicznych oraz dwanaście takich przejść granicznych na granicy polsko-białoruskiej, w tym pięć przejść kolejowych. Główne strumienie ruchu osobowego skoncentrowane są jednak skoncentrowane na kilku przejściach granicznych. Na odcinku polsko-ukraińskim były to Dorohusk, Hrebenne, Korczowa i Medyka (ogółem 77% przekroczeń), a na polsko-białoruskim: Terespol, Kuźnica Białostocka i Bobrowniki (ogółem 72% przekroczeń). Znaczenie kolejowych przejść granicznych z wyjątkiem Terespoła (650 tys. przekroczeń) dla ruchu pasażerskiego było marginalne, przy liczbie przekroczeń na poziomie 250 tys. w Kuźnicy Białostockiej do 100 tys. osób rocznie w Dorohusku i Przemyślu. Największy ruch graniczny na poziomie 20 mln przekroczeń na granicy ukraińskiej odnotowano w latach 2006 i 2007. Wskaźnik ten spadł do 11,6 mln w 2009 roku i ponownie wzrósł do 16,5 mln w roku 2013. W przypadku granicy polsko-białoruskiej największe natężenie ruchu - 13 mln przekroczeń odnotowano w 2000 roku, a kolejne lata przyniosły jego stopniowy spadek do poziomu 7,2 mln przekroczeń w roku 2013. Niemniej jednak przepustowość przejść granicznych dla wszystkich rodzajów ruchu jest niewystarczająca, co prowadzi do okresowych zatorów powodujących wydłużenie czasu oczekiwania na przekroczenie granicy.

Kapitał ludzki i społeczny

W polskiej części regionu transgranicznego liczba ludności w ostatnich latach była stabilna, w przeciwieństwie do części białoruskiej i ukraińskiej. W latach 2004-2012 liczba ludności po białoruskiej stronie granicy zmniejszyła się o ponad 5%, a po stronie ukraińskiej o 1,4%. Spadek liczby mieszkańców w ich przypadku był wynikiem zarówno ubytku naturalnego (w ukraińskiej części obszaru średnioroczny ubytek w latach 2004-2012 wyniósł -0,5 promila, a w białoruskiej aż -2,4 promila), jak i emigracji (z białoruskiej części obszaru transgranicznego wyemigrowało w omawianych latach 22 tys. osób, a z ukraińskiej ponad 28 tys.). W polskiej części obszaru migracje także były dużym problemem, ale zostały zrównoważone przyrostem naturalnym.

Pod względem struktury wiekowej ludności relatywnie najlepsza sytuacja była w polskiej części obszaru transgranicznego, a najgorsza w części białoruskiej. Na początku 2013 r. odsetek osób w wieku produkcyjnym w wynosił odpowiednio w części polskiej 63,9%, w ukraińskiej 46,44%, a w białoruskiej 79,05%. Rok wcześniej najwyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności odnotowano po polskiej stronie granicy (19,3%), niższy po stronie ukraińskiej (18,3%), a najniższy po stronie białoruskiej (17,2%). W konsekwencji w białoruskiej i ukraińskiej części obszaru duży odsetek ludności stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, w części ukraińskiej 21,2%, w białoruskiej części 23,2%. Na tym tle sytuacja w polskiej części regionu transgranicznego wypada dość korzystnie – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił 17,2%. Jednak w szerszym kontekście należy stwierdzić, że nawet po polskiej stronie granicy problem starzenia się społeczeństwa jest bardzo poważny i w nadchodzących latach jego znaczenie będzie rosło.²

W polskiej i ukraińskiej częściach regionu transgranicznego dostęp do szkolnictwa wyższego jest na stosunkowo dobrym poziomie (w szczególności za sprawą ośrodków akademickich we Lwowie, Lublinie, a także w Rzeszowie i Przemyślu). W latach 2013-2014 po polskiej stronie granicy na 1 tys. osób przypadało prawie 52 studentów, a po stronie ukraińskiej prawie 36. Wyraźnie niższe wartości odnotowano w białoruskiej części regionu - 28 studentów na 1 tys. mieszkańców. Dane ogólnokrajowe dla Białorusi są jednak znacznie lepsze i porównywalne z wynikami Polski i Ukrainy, co zapewne oznacza, że mieszkańcy białoruskiej części obszaru transgranicznego stosunkowo często podejmują studia poza tym obszarem (najczęściej w Mińsku).

Poziom kapitału ludzkiego, mierzony odsetkiem osób z wyższym wykształceniem, w polsko-białorusko-ukraińskim obszarze transgranicznym jest relatywnie niski. Po polskiej stronie granicy jedynie 13,7% (2011 r.) mieszkańców legitymowało się wykształceniem wyższym. W białoruskiej części obszaru wskaźnik ten plasował się na podobnym poziomie – 13,8% (2009 r.). Zarówno w przypadku Polski, jak i Białorusi sytuacja pod tym względem w obszarze przygranicznym była gorsza niż średnia krajowa. W przypadku Ukrainy brak danych o wykształceniu ludności na poziomie regionalnym.

Rozwój kapitału społecznego mierzony liczbą zarejestrowanych organizacji pozarządowych jest znacznie zróżnicowany w polsko-białorusko-ukraińskim obszarze transgranicznym. Największa ilość organizacji pozarządowych w relacji do potencjału ludnościowego odnotowano w polskiej części obszaru wsparcia: w 2012 r. na 10 tys. mieszkańców przypadało nieco ponad 30 organizacji pozarządowych. Po ukraińskiej stronie granicy organizacji pozarządowych było około dwa razy mniej – 16,4. Zarówno po polskiej stronie granicy, jak i po stronie ukraińskiej sektor pozarządowy w ostatnich latach bardzo dynamicznie się rozwijał (w latach 2004=2012 przyrost w polskiej części obszaru wyniósł 48%, a po ukraińskiej prawie 80%). Zupełnie inaczej wygląda sytuacja pod tym względem w białoruskiej części obszaru. Rzetelna ocena stanu i znaczenia sektora organizacji pozarządowych po białoruskiej stronie granicy nie jest możliwa z powodu braku oficjalnych danych oraz analiz poświęconych temu zagadnieniu. Jednakże na podstawie liczby i struktury beneficjentów wdrażanych do tej pory programów współpracy transgranicznej można przypuszczać, że sektor organizacji pozarządowych na Białorusi jest na bardzo niskim poziomie rozwoju.

Pod względem bezpieczeństwa publicznego sytuacja w obszarze transgranicznym najlepsza była po ukraińskiej stronie granicy (6,6 zarejestrowanych przestępstw na 1 tys. mieszkańców w 2011 r.), nieco gorsza po stronie białoruskiej (10,9). Najwięcej przestępstw zarejestrowano w polskiej części obszaru wsparcia (22). W latach 2004-2011 w polskiej i białoruskiej części obszaru transgranicznego zanotowano wyraźne spadki przestępczości, natomiast w części ukraińskiej sytuacja nie uległa zmianie. Należy jednak podkreślić, że przedstawione dane dotyczą przestępstw zarejestrowanych.

² Miszczuk Andrzej, Smętkowski Maciej, Płoszaj Adam, Celińska-Janowicz Dorota *Aktualne problemy demograficzne regionu Polski wschodniej. Raporty i Analizy EURORREG 5/2010*, s. 65.

Rzeczywista skala zjawisk patologicznych zapewne jest większa. Ponadto różnice w statystykach między krajami mogą wynikać z różnic prawnych oraz metodologicznych.

Kapitał naturalny

Opisywany obszar ma wysokie walory przyrodnicze, związane zwłaszcza z dobrze zachowanymi ekosystemami górkimi, bagiennymi i puszczańskimi. Znajdują się tu liczne parki narodowe – 8 po stronie polskiej (z 23), 8 w części ukraińskiej (z 40) oraz 2 po stronie białoruskiej (z 4). Odsetek powierzchni chronionej w ramach tej formy wynosi od 3% w części polskiej i białoruskiej, do 3,9% w części ukraińskiej oraz znacząco przewyższa średnie dla poszczególnych krajów – w przypadku Polski aż trzykrotnie. Część z tych obszarów ma znaczenie międzynarodowe, o czym świadczy wpis na listę konwencji ramsarskiej dot. ochrony obszarów wodno-błotnych (4 obszary w części polskiej i 4 w części ukraińskiej) oraz na Światową Listę Rezerwatów Biosfery UNESCO (5 obszarów). W tym drugim przypadku szczególne znaczenie ma współpraca transgraniczna. W 2012 roku Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie (Poleski PN, Szacki PN oraz Rezerwat Nadbużańskie Polesie) zyskał status transgranicznego polsko-ukraińsko-białoruskiego rezerwatu; podobny status ma od 1998 roku polsko-słowacko-ukraiński Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie. Przy granicy położone są także kolejne dwa rezerwaty biosfery, chroniące Puszcę Białowieską, wpisane osobno na białoruską i polską listę UNESCO. Opisywany teren jest jednocześnie matecznikiem dla wielu rzadkich gatunków zwierząt – żyje tu żubr, niedźwiedź, wilk, ryś i łось.

Lesistość opisywanego obszaru wynosi około 33% (przy średniej dla Polski – 29,3%, Białorusi – 36% i Ukrainy – 15,6%), dużą część zajmują także nizinne obszary bagiennie. Część z tych ekosystemów jest zachowana w unikalnym, na skalę europejską, stopniu. Dotyczy to zwłaszcza Puszczy Białowieskiej oraz Bagien Biebrzańskich i Polesia. Znaczącym kapitałem naturalnym opisywanego obszaru są wysokiej jakości gleby, położone m.in. na obszarze Wyżyny Lubelskiej oraz Wyżyny Wołyńsko-Podolskiej. Prawie ¼ gleb należących do I i II klasy bonitacyjnej w Polsce znajduje się na terenie województwa lubelskiego.

Najważniejsze ekosystemy o charakterze transgranicznym to Puszcza Białowieska, Karpaty Wschodnie, Polesie oraz rzeka Bug. Karpaty Wschodnie i Polesie chronione są przez transgraniczne rezerwaty biosfery, lecz część gatunków chronionych po polskiej stronie nie ma takiego statusu po drugiej stronie granicy (m.in. wilk, łось, bóbr). W przypadku Karpat istotnym zagrożeniem jest rosnąca antropopresja związana z rozwojem ruchu turystycznego i rozbudową infrastruktury oraz nielegalna wycinka drzew (w części ukraińskiej). W przypadku Puszczy Białowieskiej powtarza się problem różnego statusu ochrony migrujących zwierząt. W związku z unikalnym charakterem Puszczy, pojawiają się także głosy dotyczące niewystarczającego stopnia jej ochrony. Po polskiej stronie granicy tylko 16% powierzchni Puszczy wchodzi w skład Białowieskiego PN, po stronie białoruskiej cała Puszcza jest parkiem narodowym, lecz reżim ochronny jest tam niższy, niż w polskich parkach narodowych. Bug jest rzeką graniczną Polski na odcinku 363 kilometrów, powierzchnia jego dorzecza wynosi 39,4 tys. km² (w Polsce – 19,4 tys. km², na Ukrainie 10,8 tys. km², na Białorusi 9,2 tys. km²). Stan czystości wody w rzece jest umiarkowany na odcinku środkowym i zły na dolnym odcinku. Problemem jest niewystarczający stopień oczyszczania ścieków komunalnych oraz spływ powierzchniowy z terenów rolniczych. Odrębną kwestią jest zagrożenie powodziowe, najsilniejsze w okresie roztopów i w miejscach, gdzie dolina rzeki jest relatywnie wąska.

Zagrożenia środowiska występujące na opisywanym obszarze mają zróżnicowany charakter. Zanieczyszczenia wody związane są z relatywnie słabo rozwiniętą infrastrukturą kanalizacyjną. Odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków wynosi 67% w białoruskiej części obszaru (na całej Białorusi wskaźnik ten wynosi 73%) i 60% w części polskiej (przy 66% dla całej Polski); brak jest dokładnych danych dla Ukrainy. Mimo, że sytuacja opisywanych obszarów wciąż

jest słabsza niż pozostałych części kraju, notuje się relatywnie szybkie tempo poprawy. Przykładowo, w okresie 2007-2011 oddano w polskiej części 3700 km nowej sieci kanalizacyjnej, co stanowiło 12% inwestycji tego rodzaju w całym kraju. Wysokość nakładów na inwestycje w ochronę środowiska wyniosła w polskiej części 55 euro na mieszkańca, a w białoruskiej – 17 euro. W odniesieniu do średnich nakładów na poziomie kraju było to odpowiednio 72% i 164%. Pozytywny wynik białoruskiej części obszaru wsparcia jest efektem systematycznego wzrostu nakładów – od poziomu 24% w 2005 r.

Emisja zanieczyszczeń powietrza w przeliczeniu na mieszkańca jest najwyższa w ukraińskiej części obszaru i wynosi 31 kg, dla części białoruskiej – 27 kg, polskiej – 17 kg. Wyniki te wskazują na wyższy poziom uprzemysłowienia części ukraińskiej i białoruskiej. W pasie przygranicznym główne ośrodki przemysłowe stanowiące istotne źródło zanieczyszczeń koncentrują się na terenie Lwowsko-Wołyńskiego Zagłębia Węglowego, w Grodnie (zakłady azotowe), a na terenie Polski – w okolicach Chełma (przemysł cementowy). Potencjalnie negatywny wpływ na środowisko mogą mieć inwestycje w sektorze energetycznym – w północno-wschodniej części obwodu grodzieńskiego powstaje pierwsza na Białorusi elektrownia atomowa, z kolei na polskim Roztoczu planuje się wydobycie gazu łupkowego.

Charakterystyka sektora energetycznego ma duże znaczenie dla środowiska. W przypadku polskiej części obszaru dominuje energetyka węglowa, choć żadne z trzech przygranicznych województw nie jest samowystarczalne, w przypadku Podlasia tylko 30% zapotrzebowania jest zaspokajane przez lokalną produkcję. Jednocześnie, w województwie podlaskim najbardziej rozwinięta jest energetyka odnawialna, głównie elektrownie wiatrowe. Źródła odnawialne mają także znaczenie w województwie podkarpackim (energetyka wodna). W białoruskiej części obszaru głównym źródłem energii jest elektrownia gazowa w Białoozersku o mocy ponad 1000 MW. Energetyka odnawialna dopiero zaczyna się rozwijać – w obwodzie grodzieńskim uruchomiono w 2011 roku pierwszą w kraju fermę wiatrową o mocy 1,5 MW, a w 2012 roku hydroelektrownię o mocy 17 MW. W ukraińskiej części obszaru funkcjonuje jedna duża elektrownia o mocy 600 MW, zasilana węglem kamiennym. Energetyka odnawialna jest słabo rozwinięta, jedynym znaczącym źródłem jest hydroelektrownia o mocy 27 MW położona w obwodzie zakarpackim.

Kultura

Wspólne dziedzictwo kulturowe jest jednym z najważniejszych atutów regionu. Kultura była jedną z najbardziej popularnych dziedzin współpracy w edycji Programu 2007-2013, zwłaszcza wśród inicjatyw społeczności lokalnych. Kultura regionalna i dziedzictwo są generalnie określane poprzez odniesienie do przyszłości, przez materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe. Liczne zabytki, w tym część o znaczeniu światowym oraz bogactwo kultury niematerialnej stanowią atuty dla rozwoju nie tylko turystyki, ale także dla społeczności lokalnych mieszkających na tym obszarze. Infrastruktura kulturowa jest obfita (teatry, opery, kina, biblioteki, lokalne ośrodki kultury), ale wymaga środków inwestycyjnych na modernizację.

Wydarzenia kulturalne były i nadal są formą zachowania tożsamości narodowej i regionalnej.

Dziedzictwo kulturowe jest również jednym z kluczowych czynników przyczyniających się do rozwoju branży turystycznej na obszarze Programu. Kultura jest zatem postrzegana jako jeden z kluczowych elementów w celu rozwiązywania problemów regionów z migracją.

3.2.2 SWOT ANALIZA

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz przy wykorzystaniu analiz interakcji transgranicznych przedstawionych powyżej można sformułować silne i słabe strony oraz możliwości i ograniczenia odnoszące się do współpracy transgranicznej, a także szanse i zagrożenia płynące dla niej z otoczenia zewnętrznego (wagi w nawiasach - 100 w każdej z kategorii, stanowiące znaczenie danej kwestii):

SILNE STRONY:

- Rozwój regularnej wymiany handlowej, która zastępuje handel przygraniczny typu bazarowego (45);
- Rozwinięta współpraca o charakterze społeczno-kulturalnym w znacznej mierze odpowiadająca potencjałowi regionów przygranicznych pod tym względem (25);
- Zainteresowanie rozwojem współpracy instytucjonalnej partnerów po obu stronach granicy (15);
- Liczne ekosystemy transgraniczne o wysokiej wartości przyrodniczej (15).

SŁABE STRONY:

- Reżim graniczny związany z zewnętrzną granicą UE, w tym dysfunkcje występujące na przejściach granicznych, które istotnie ograniczają interakcje transgraniczne (35);
- Różnice w systemie prawno-instytucjonalnym, które utrudniają rozwój współpracy transgranicznej (25);
- Niedorozwój infrastruktury technicznej (transportowej i przejść granicznych), co stanowi barierę dla rozwoju interakcji transgranicznych (15);
- Zauważalne bariery kulturowe (w tym negatywne stereotypy), które utrudniają rozwój współpracy transgranicznej (10);
- Transgraniczne zanieczyszczenie środowiska zwłaszcza w zlewni rzeki Bug (10);
- Duże asymetrie w poziomie rozwoju gospodarczego, które nie sprzyjają rozwojowi współpracy transgranicznej (5).

MOŻLIWOŚCI:

- Istnienie dużych ośrodków miejskich na obszarze wsparcia, co stwarza możliwość rozwoju endogennego opartego na rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności (30);
- Istnienie uczelni wyższych, co stwarza pole do rozwoju współpracy naukowo-badawczej oraz wymiany studentów (25);
- Potencjał rozwoju turystyki, w tym zagranicznej w wybranych układach lokalnych (20);
- Potencjał rozwoju funkcji logistycznych związanych z tranzytowym położeniem (20);
- Wzrost jakości kapitału ludzkiego tworzący podstawę dla rozwoju społeczno-gospodarczego i współpracy transgranicznej (5).

OGRANICZENIA:

- Niska konkurencyjność regionów przygranicznych spowodowanych przez niekorzystną strukturę gospodarczą oraz nieefektywnym wykorzystaniem zasobów pracy (35);
- Mała atrakcyjność regionów przygranicznych dla napływu kapitału zagranicznego (20);
- Słabo rozwinięta infrastruktura transportowa, w tym nieefektywne wykorzystanie potencjału transportu kolejowego (20);
- Brak porozumienia o małym ruchu granicznym z Białorusią (15);
- Starzenie się społeczeństwa, zwłaszcza po stronie białoruskiej i ukraińskiej (10).

SZANSE:

- Rozwój wymiany handlowej między Unią Europejską a Białorusią i Ukrainą (80);

- Upodabianie systemów prawno-instytucjonalnych między Polską i krajami sąsiadującymi (20).

ZAGROŻENIA:

- Słabe postępy procesów integracyjnych z Unią Europejską w krajach sąsiadujących (40);
- Procesy metropolizacji skutkujące spadkiem znaczenia obszarów peryferyjnych (30);
- Niesprzyjająca sytuacja geopolityczna (30).

3.2.3 DOŚWIADCZENIA POPRZEDNICH OKRESÓW

PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 opiera się na doświadczeniach współpracy między lokalnymi, regionalnymi i krajowymi instytucjami Polski, Białorusi i Ukrainy w obszarze kwalifikowalnym, która rozpoczęła aktywnie rozwijać się w latach 90-tych. Współpraca transgraniczna od samego początku koncentrowała się na wspólnych problemach sąsiadujących regionów i była skierowana na uczynienie regionów bardziej konkurencyjnymi i atrakcyjnymi.

W ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG III A/Tacis CBC 2004-2006 zrealizowano 158 projektów o łącznej wartości EFRR i Tacis 44 mln euro. Wdrożenie EISP PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 z budżetem 186 mln euro umożliwiło realizację 117 projektów transgranicznych.

Mimo iż wiele zostało zrobione, główne wnioski z analizy polsko-białorusko-ukraińskiego obszaru przygranicznego są zbliżone do przedstawianych w poprzednich latach. Program powinien w dalszym ciągu koncentrować się na wzroście rozwoju gospodarczego na swoim obszarze, poprawie infrastruktury turystycznej, transportowej, przygranicznej i ochrony środowiska oraz na zwiększeniu świadomości społecznej mieszkańców.

Pomimo iż w momencie przygotowania PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 nie był jeszcze zakończony, część kluczowych zagadnień dla skutecznej realizacji Programu już zidentyfikowano i będą one wzięte pod uwagę w nowym okresie edycji Programu:

- Zaangażowanie i bliska współpraca między władzami krajowymi/regionalnymi są niezbędne na każdym etapie realizacji Programu;
- W celu wsparcia potencjalnych wnioskodawców na wczesnym etapie przygotowania projektów należy jak najszybciej wybrać pełny skład wszystkich instytucji Programu (w szczególności Instytucji Pośredniczącej i obu jej oddziałów). Mimo iż wszystkie oficjalne dokumenty programowe są opracowane w języku angielskim, przed podpisaniem umów grantowych wszystkie wytyczne, instrukcje itp. powinny być przygotowane i udostępnione w językach narodowych;
- W celu usprawnienia procedury składania wniosków i efektywniejszego zorganizowania procesu oceny projektów powinna istnieć możliwość składania formularza aplikacyjnego w wersji elektronicznej;
- Działania na rzecz zwiększania umiejętności powinny być kierowane nie tylko do beneficjentów, ale również instytucji programowych zaangażowanych w zarządzanie i kontrolę projektów. Szkolenia powinny być prowadzone w językach narodowych i organizowane we wszystkich regionach Programu;
- Struktura projektów parasolowych dla mikroprojektów okazała się zbyt skomplikowana i miała słabe strony, które powinny ulec poprawie;

- Opóźnienia w uruchomieniu Programu skróciły okres jego realizacji, tym samym ograniczając możliwość przedłużania okresów realizacji projektów w przypadku opóźnień i wykorzystywania oszczędności.

Niemniej jednak należy podkreślić, że główne doświadczenia programów poprzednich perspektyw finansowych, zarówno okresu programowania, który obecnie dobiega końca, jak i z lat 2004-2006, wyraźnie wskazują na to, że wspólne inicjatywy transgraniczne odgrywają ważną rolę w budowaniu dobrych stosunków sąsiedzkich między mieszkańcami obszarów przygranicznych, zapewniają możliwość poznania sąsiadów mieszkających po drugiej stronie granicy i zwiększają wzajemne zrozumienie. Programy współpracy transgranicznej są przydatne w rozwiązywaniu wspólnych problemów i pokonywaniu wspólnych wyzwań o charakterze transgranicznym, w dziedzinie ochrony środowiska, transportu etc. Ponadto, projekty mogą pomóc w tworzeniu trwałych kontaktów i podstaw do współpracy w ramach inicjatyw na większą skalę, także tych finansowanych z innych źródeł niż programy współpracy transgranicznej.

3.2.4 SPÓJNOŚĆ Z INNYMI PROGRAMAMI, STRATEGIAMI I POLITYKAMI

W ogólnym założeniu, Program jest kontynuacją współpracy w regionie przygranicznym Polski, Białorusi i Ukrainy, która wcześniej została wypracowana w ramach PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013.

Cele tematyczne Programu są zgodne z *Dokumentem Programowym dla wsparcia EIS na rzecz Współpracy Transgranicznej (2014-2020)*. Należy podkreślić, że Program kładzie nacisk na wzmocnienie integracji w regionie transgranicznym przy jednoczesnym dążeniu do wspierania i zachowania dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego, poprawy dostępności komunikacyjnej regionów, rozwiązania wspólnych problemów w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony oraz promowania zarządzania granicami.

Cele tematyczne i priorytety Programu są komplementarne z priorytetami rozwojowymi trzech państw, których tereny należą do obszaru wsparcia. Program jest w pełni zgodny z następującymi strategiami narodowymi:

- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Polska);*
- *Polska 2030 – Trzecia Fala Nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju (Polska);*
- *Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (Polska);*
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Polska);*
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju "Ukraina-2020" (Ukraina);*
- *Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na okres do 2020 r. (Ukraina);*
- *Narodowa Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Republiki Białoruś na okres do 2030 (Białoruś).*

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została przyjęta przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej 25 września 2012 r. Jest głównym dokumentem strategicznym w perspektywie średniookresowej opartym na scenariuszu zrównoważonego rozwoju. Określa ona zadania strategiczne dla Polski, kluczowe dla przyspieszenia procesu rozwoju w ciągu najbliższych kilku lat. Dokument ten określa trzy obszary strategiczne (skuteczne i wydajne państwo, konkurencyjna gospodarka, spójność społeczna i terytorialna), na których powinny być skupione główne działania. Program wpisuje się w ww. obszar strategiczny ze szczególnym naciskiem na rozwój konkurencyjnej gospodarki i spójności terytorialnej.

Polska 2030 – Trzecia Fala Nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju przyjęta przez Radę Ministrów w 5 lutego 2013 r. została opracowana w latach 2011-2012 jako odpowiedź na kryzys finansowy. Jej głównym celem jest poprawa jakości życia mieszkańców Polski dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu. Cel ten powinien zostać osiągnięty poprzez realizację trzech kierunków strategicznych: konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, zrównoważony rozwój potencjału polskich regionów, skuteczność i efektywność państwa. Program kładzie nacisk przede wszystkim na równoważenie potencjału rozwoju polskich regionów, dążąc do poprawy dostępności komunikacyjnej oraz rozwoju regionalnego.

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie - dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. Strategia wyznacza cele polityki regionalnej wobec poszczególnych terytoriów w kraju, w tym w szczególności obszarów miejskich i wiejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. Dokument ten określa także sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju..

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Dokument łączy zagadnienia dotyczące rozwoju przestrzennego z rozwojem społeczno-gospodarczym i formułuje wymagania mające przywrócić porządek przestrzenny oraz poprawić rozwój przestrzenny w Polsce. Określa on politykę przestrzenną Polski na najbliższe dwadzieścia lat. Dokument odnosi się do obecnych i przyszłych wyzwań stojących przed Polską, tych gospodarczych, demograficznych, klimatycznych oraz tych związanych z infrastrukturą. W KPZK 2030 zakłada się, że bogactwo polskich regionów - obszarów miejskich i wiejskich - jest oparte na wykorzystaniu wewnętrznych zasobów terytorialnych takich jak dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, potencjał gospodarczy i innowacje naukowe. KPZK 2030 proponuje działania zmierzające do przekształcenia polskiego systemu zagospodarowania przestrzennego w celu ułatwienia rozwoju każdego regionu i kraju w całości.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju "Ukraina-2020" została zatwierdzona przez Prezydenta Ukrainy 12 stycznia 2015 r. Określa ona cele i wskaźniki dla ich realizacji, a także kierunki i priorytety rozwoju państwa. Celem reform jest osiągnięcie europejskich standardów życia i godnego miejsca Ukrainy w świecie.

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na okres do 2020 r. została przyjęta przez Radę Ministrów Ukrainy 6 sierpnia 2014 r. Strategia definiuje szereg wyzwań, które obecnie wpływają na rozwój regionalny na Ukrainie. Głównym celem polityki regionalnej wyznaczonym w Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności regionów, promowanie zrównoważonego i trwałego rozwoju, wprowadzenie zaawansowanych technologii, a także ułatwienie wysokiej produktywności i zatrudnienia mieszkańców.

Narodowa Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Republiki Białoruś na okres do 2030 została przyjęta przez Prezydium Rady Ministrów Republiki Białoruś 10 lutego 2015 r. Celem strategicznym zrównoważonego rozwoju Republiki Białoruś jest zapewnienie wysokich standardów życia mieszkańców i warunków dla harmonijnego rozwoju jednostkowego poprzez przejście do gospodarki o wysokiej wydajności opartej na wiedzy i innowacji przy równoczesnym zachowaniu przyjaznego środowiska dla przyszłych pokoleń.

Program został przygotowany i będzie realizowany we współpracy z regionami z jego obszaru, dzięki czemu zapewniona zostanie zgodność z celami i strategiami rozwoju regionów, szczególnie z następującymi dokumentami:

- *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2020 (Polska)*

- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 – Innowacyjne Mazowsze (Polska)*
- *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2014-2020 (z perspektywą do 2030) (Polska)*
- *Strategia Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodów Lwowskiego, Wołyńskiego i Brzeskiego na lata 2014-2020 (Polska)*
- *Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2020 (Polska)*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Lwowskiego do roku 2015 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Wołyńskiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Zakarpackiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Rówieńskiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Iwanofrankowskiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Tarnopolskiego do roku 2015 (Ukraina);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Brzeskiego na lata 2011-2015 (Białoruś);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Grodzieńskiego na lata 2011-2015 (Białoruś);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Homelskiego na lata 2011-2015 (Białoruś);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Mińskiego na lata 2011-2015 (Białoruś);*

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2020 uchwalona przez Sejmik Województwa Podlaskiego w 2006 r. i zmieniona we wrześniu 2013 r. Województwo podlaskie jest nazywane "Bramą na Wschód". Zaktualizowany dokument kładzie większy nacisk interwencji publicznej na wzmacnianiu konkurencyjności regionu i odblokowaniu procesów wzrostowych poprzez pełniejsze wykorzystanie przewag konkurencyjnych i potencjałów rozwojowych (koncentrując uwagę na endogenicznych cechach terytorialnych zamiast egzogenicznych inwestycjach i transferach, w większym stopniu kładąc nacisk na szanse, a nie bariery dla rozwoju); odejście od modelu odgórnie dystrybuowanych dotacji do modelu wieloletnich, zdecentralizowanych polityk rozwojowych ukierunkowanych na wspieranie wszystkich regionów, bez względu na ich stopień zamożności, między innymi poprzez mobilizowanie lokalnych zasobów i środków tak, aby wykorzystały swoje specyficzne przewagi konkurencyjne bez nadmiernego uzależniania się od krajowych transferów i dotacji, a także odejście od rozproszonej interwencji do bardziej selektywnych (skoncentrowanych) inwestycji.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 – Innowacyjne Mazowsze przyjęta przez Sejmik Województwa Mazowieckiego 28 października 2013 r. jest określeniem właściwych dla regionu rozwiązań, a tym samym wskazaniem działań, które najlepiej mogą przygotować gospodarkę i społeczeństwo regionu do potrzeb i wyzwań przyszłości. Dokument stanowi odpowiedź na wyzwania, którym musi sprostać województwo, aby podnieść jakość życia, ograniczyć wykluczenie społeczne i bezrobocie, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Podstawowym celem Strategii jest spójność terytorialna zdefiniowana jako zmniejszanie dysproporcji w rozwoju województwa mazowieckiego i rosnącego znaczenia stołecznej Metropolii Warszawskiej w Europie, co z kolei ma przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2014-2020 (z perspektywą do 2030) zatwierdzona przez Sejmik Województwa 24 czerwca 2013 r. W dokumencie określono 7 Strategicznych Obszarów Interwencji (SOI). Program jest zgodny z trzecim SOI o nazwie "Obszary graniczne". Działania w ramach tego konkretnego obszaru priorytetowego są skierowane na:

- rozwój logistyki, infrastruktury przygranicznej, służb granicznych oraz infrastruktury społecznej;
- poprawę bezpieczeństwa;

- wsparcie zasobów ludzkich i przedsiębiorstw;
- otwarcie nowych i rozwój już istniejących przejść granicznych oraz tworzenie sezonowych przejść granicznych.

Strategia Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodów Lwowskiego, Wołyńskiego i Brzeskiego na lata 2014-2020 zatwierdzona przez Sejmik Województwa 30 kwietnia 2014 r. Ogólnym celem Strategii jest zwiększenie konkurencyjności społeczno-gospodarczej obszaru przygranicznego poprzez skuteczne wykorzystanie potencjałów endogennych i łagodzenie ograniczeń funkcjonowania granicy zewnętrznej UE.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2020 przyjęta przez Sejmik Województwa Podkarpackiego 26 sierpnia 2013 r. jest głównym dokumentem strategicznym określającym kierunki i priorytety rozwoju regionalnego. Jego głównym celem jest efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego jako sposobu na poprawę jakości życia mieszkańców regionu. Poniższe strategiczne obszary działań Strategii są zgodne z CT Programu:

- Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka;
- Kapitał społeczny i ludzki;
- Sieci osadnicze;
- Środowisko i energetyka.

Strategia Rozwoju Obwodu Lwowskiego do roku 2015 została przyjęta przez Radę Obwodu Lwowskiego 13 marca 2007 r. Niniejszy dokument jest strategicznym planem rozwoju, który określa cele, zadania i priorytety rozwoju obwodu lwowskiego w niniejszym okresie. Głównym celem Strategii jest stworzenie możliwości dla lokalnych mieszkańców, organizacji i przedsiębiorstw, które pozwolą im na zrealizowanie własnych interesów, stworzenie dobrze płatnych miejsc pracy, generowanie zysków i wspieranie budżetu regionalnego.

Strategia Rozwoju Obwodu Wołyńskiego do roku 2020 jest głównym dokumentem do planowania rozwoju regionalnego w perspektywie długoterminowej. Strategia została uchwalona przez Radę Obwodu Wołyńskiego 20 marca 2015 r. Dokument określa cele i zadania polityki regionalnej, a także narzędzia do rozwiązywania problemów społecznych oraz zwiększenie potencjału gospodarczego terytoriów, co spowoduje kompleksową poprawę standardów społecznych i jakości życia. Poniższe strategiczne obszary działań Strategii są zgodne z CT Programu:

- Transport i infrastruktura;
- Rozwój kapitału ludzkiego;
- Wspieranie projektów w dziedzinie kultury;
- Promowanie dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i zapewnienie zdrowia mieszkańców;
- Sprzyjanie turystyce.

Strategia Rozwoju Obwodu Zakarpackiego do roku 2020 została przyjęta przez Radę Obwodu Zakarpackiego 6 marca 2015 roku. Dokument przedstawia plan strategiczny rozwoju regionalnego, cele, zadania i priorytety rozwoju obwodu zakarpackiego dla wskazanego okresu w oparciu o priorytety krajowe.

Strategia Rozwoju Obwodu Rówieńskiego do roku 2020 przyjęta przez Radę Obwodu Rówieńskiego 18 grudnia 2014 r. Dokument opisuje cele strategiczne, priorytety i kierunki rozwoju regionu. Głównym celem Strategii jest poprawa warunków życia mieszkańców obwodu rówieńskiego drogą wdrażania zmian strukturalnych w gospodarce, zapewnienia zrównoważonego wzrostu gospodarczego i wysokiej jakości życia.

Strategia Rozwoju Obwodu Iwanofrankowskiego do roku 2020 została przyjęta przez Radę Obwodu Iwano-Frankowskiego 17 października 2014 r. Określa ona cele regionu i proponuje drogi ich osiągnięcia jak również długoterminowe perspektywy z uwzględnieniem potrzeb przyszłych pokoleń. Kwestie stałego rozwoju zajmują bardzo ważne miejsce w Strategii i koncentrują się na gospodarczej i społecznej spójności obwodu iwanofrankowskiego.

Strategia Rozwoju Obwodu Tarnopolskiego do roku 2015 została przyjęta przez Radę Obwodu Tarnopolskiego 27 maja 2008 r. Strategia ma na celu przekształcenie obwodu tarnopolskiego w region o konkurencyjnej gospodarce, wysokim poziomie rozwoju zasobów ludzkich, produktywnym zatrudnieniu, efektywnym systemie usług społecznych, czystym środowisku i wysoko rozwiniętym obszarze turystycznym i rekreacyjnym.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Brzeskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Brzeskiego 16 września 2011 r. Opisuje on główne cele polityki rozwoju regionalnego, a mianowicie wzrost realnych dochodów i poprawę poziomu życia mieszkańców, wzrost standardów opieki zdrowotnej, kultury i jakości kształcenia, udoskonalenie struktury gospodarki na podstawie priorytetowego rozwoju produkcji wysokotechnologicznej i gospodarki oszczędzającej zasoby.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Grodzieńskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Grodzieńskiego 28 czerwca 2011 r. Przedstawia on główne cele regionalne, a mianowicie tworzenie warunków dla rozwoju potencjału ludzkiego na podstawie wzrostu realnych dochodów i poprawy poziomu życia ludności, podwyższenie standardów opieki zdrowotnej, kultury i jakości kształcenia, tworzenie korzystnych warunków dla realizacji inicjatyw przedsiębiorczych uczestników rynku.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Homelskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Homelskiego 26 lipca 2011 r. Opisuje on główne cele regionalne, a mianowicie tworzenie warunków dla rozwoju potencjału ludzkiego na podstawie wzrostu realnych dochodów i poprawy poziomu życia ludności, wzrost standardu opieki zdrowotnej, kultury i jakości kształcenia, modernizację mechanizmów organizacyjnych i gospodarczych oraz instytucji, zwiększenie wydajności sektora rolnego, dalszy rozwój infrastruktury społecznej wsi.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Mińskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Mińskiego 10 czerwca 2011 r. Program opisuje główne cele regionalne, a mianowicie tworzenie lepszego życia, warunków pracy, zapewnienia harmonijnego połączenia interesów osobistych, interesów społeczeństwa i państwa, wzrost konkurencyjności rzeczywistego sektora gospodarki, rozwój potencjału ludzkiego, wzrost dobrobytu, wzmocnienie zdrowia mieszkańców, tworzenie warunków dla rozwoju konkurencyjnej, dynamicznej i wysokotechnologicznej gospodarki, zapewnienie zrównoważonego rozwoju gospodarczego obwodu mińskiego.

Ponieważ budżet programu jest ograniczony i niewystarczający dla realizacji wszystkich wspólnych wyzwań i problemów z obszaru Programu, Program koncentruje się na najważniejszych z nich za pomocą osiągnięcia wybranych celów tematycznych odpowiadających zadaniom przewidzianych w Rozporządzeniu EIS i zmierzających do rozwiązywania wspólnych problemów w obszarze przygranicznym charakterystycznych dla obszaru Programu i uznanych za ważne dla krajów uczestniczących w Programie. Program również powinien przyczynić się do rozwiązania tych problemów zgodnie z innymi programami i strategiami realizowanymi na obszarze wsparcia Programu.

3.3 ZAGROŻENIA

Program przygotował analizę potencjalnych zagrożeń. Zagrożenia i ich przyczyny zostały opisane a ich wpływ określony. Następnie dokonano oceny znaczenia każdego czynnika ryzyka. Zagrożenia zostały ocenione według ich prawdopodobieństwa i wpływu w skali (wysokie, średnie, niskie).

Opis i przyczyny rozpoznanych zagrożeń	Wpływ rozpoznanego zagrożenia	Ocena aktualności rozpoznanego zagrożenia	Proponowane środki łagodzące
Wspólne zasady realizacji Programu nie mogą być uzgodnione przez kraje partnerskie z powodu różnych wizji współpracy transgranicznej	Program nie może być uruchomiony lub rozpoczyna się z poważnym opóźnieniem. Środki Programu nie są wydawane.	Niskie	Wspólne decyzje partnerów w zakresie celów Programu i mechanizmów jego wdrożenia. Regularne spotkania przedstawicieli krajów partnerskich
Niespójny system zarządzania i kontroli Programu wynikający z powołania nowych organów Programu wymaganych przez EIS	Wydatki projektów są weryfikowane błędnie. Istnieje ryzyko środków niekwalifikowalnych, w tym także oszustwa.	Niskie	Powierzenie nowych funkcji organom posiadającym doświadczenie w dziedzinie zarządzania współpracą transgraniczną/funduszami UE. Działania skierowane na podnoszenie kwalifikacji/szkolenia, przewidziane dla organów Programu ze względu na nowy wymóg EIS. Podział zadań i obowiązków między krajami partnerskimi.
Nie ma porozumienia w sprawie wyboru projektów z powodu niezgodności z kryteriami wyboru i wynikami oceny projektów.	Wybór projektów o niskiej jakości i/lub ze złym efektem transgranicznym. Opóźnienie w rozpoczęciu realizacji projektów. Osiągnięcie celów Programu jest zagrożone.	Niskie	Wybór projektów w odniesieniu do kryteriów wyboru. Lista rankingowa przygotowana przez asesorów jest podstawą do wyboru projektów.
Mała ilość wniosków projektowych na dofinansowanie ze względu na skomplikowane wymogi Programu i niskie zainteresowanie interesariuszy	Wybór projektów złej jakości. Duża liczba projektów została odrzucona ze względu na kryteria formalne. Krąg beneficjentów ograniczony jest głównie beneficjentami z poprzedniego programu.	Średnie	Prowadzenie kampanii informacyjnych i szkoleń dla zainteresowanych stron, uproszczone procedury dla beneficjentów ubiegających się o środki Programu.
Powolna i słaba jakościowo realizacja zakontraktowanych projektów z powodu skomplikowanych przesadzonych procedur.	Projekty nie otrzymują środków zgodnie z planami ich działań. Projekty tracą płynność finansową i wstrzymują realizację. Projekty nie osiągają swoich celów.	Średnie	Przygotowanie prostych i przejrzystych procedur i dokumentów dotyczących sprawozdawczości i wniosków o udzielenie środków. Prowadzenie szkoleń z podwyższenia

			kwalifikacji dla beneficjentów i organów Programu.
--	--	--	--

Na podstawie udokumentowanych przypadków i aktualizacji zarządzania ryzykiem i działań zarządzania ryzykiem przeprowadzany będzie monitoring i ewaluacja i raportowane corocznie na posiedzeniu WKM w odniesieniu do opracowania raportu rocznego.

3.4 UWZGLĘDNIENIE KWESTII PRZEKROJOWYCH

Trwałość środowiska jest ważnym zagadnieniem przekrojowym w realizacji Programu. Powinna ona być widoczna na wszystkich etapach realizacji Programu, począwszy od oceny wniosków i wyboru poprzez fazę ich realizacji projektu. Projekty z bezpośrednim negatywnym wpływem na środowisko nie będą finansowane w ramach Programu.

Prognoza oddziaływania na środowisko została przygotowana równoległe z przygotowaniem Dokumentu Programowego, aby umożliwić ocenę i uwzględnienie wpływu na środowisko podczas przygotowywania Programu.

Poszanowanie praw człowieka powinno być zapewnione w ramach realizacji całego Programu, a wszystkie działania finansowane w ramach Programu muszą odzwierciedlać tę istotną kwestię. Równość płci kobiet i mężczyzn jest podstawowym prawem człowieka. Program powinien wspierać jednakowe prawa, możliwości i obowiązki we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Program powinien eliminować poziomą i pionową dyskryminację kobiet i mężczyzn na rynku pracy, wspierać zmniejszanie dysproporcji pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi w zakresie dostępu do przedszkoli i promować większą niezależność kobiet z obszarów wiejskich, promować ich dostęp do usług zdrowotnych, edukacji, zatrudnienia i opieki społecznej. Powinno to być odzwierciedlone na wszystkich etapach realizacji Programu. Projekty z bezpośrednim negatywnym wpływem na równość kobiet i mężczyzn nie będą finansowane w ramach Programu.

Rozporządzenie (UE) nr 897/2014 stanowi, że każdy program powinien określać sposób uwzględnienia istotnej kwestii przekrojowej jaką jest HIV/AIDS. Program podczas całego okresu jego trwania powinien skupiać się na wzroście świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony zdrowia. Program jest w stanie osiągnąć ten cel między innymi poprzez rozwój gospodarczy swojego obszaru kwalifikowalnego. Bardziej gospodarczo rozwinięte społeczeństwo ma większe skłonności do dbania o stan swojego zdrowia. Element ten powinien być uwzględniany na wszystkich etapach realizacji Programu. Projekty z negatywnym wpływem na wyżej wspomniane kwestie nie będą finansowane w ramach Programu.

Innym ważnym elementem, który powinien znaleźć odzwierciedlenie w trakcie przygotowania i okresie realizacji Programu jest demokracja. W celu wypełnienia idei demokracji konsultacje społeczne dokumentów projektu Programu zostały zorganizowane we wszystkich trzech krajach. Program na wszystkich jego etapach będzie promować ideę aktywnego uczestnictwa, przejrzystości, współpracy i odpowiedzialności wszelkich zainteresowanych stron.